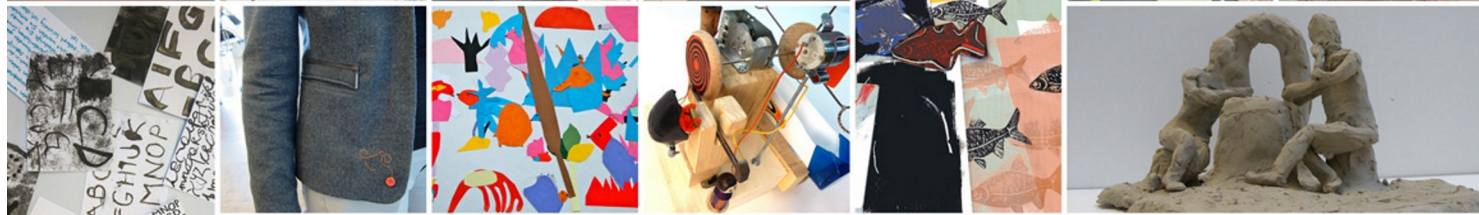

Art ed activitads expressivas

chapitels introductivs

Impressum

Editura:	Departement d'educaziun, cultura e protecziun da l'ambient dal Grischun
Tar quest document:	Plan d'instrucziun 21 Ediziun dals 15-03-2016
Maletg da la cuverta:	Iwan Raschle
Copyright:	Il dretg d'auturas e d'auturs ed ulteriurs dretgs da questa pagina d'internet ha la CDEP-T. Cun chargiar giu cuntegns (texts, maletgs, datotecas) da questa pagina d'internet na vegnan transferids nagins dretgs.
Internet:	gr-r.lehrplan.ch

Cuntegn

Davart il champ	2
Impurtanza e finamiras	3
Infurmaziuns didacticass per l'art figurativ	5
Infurmaziuns didacticass per l'art textil e tecnic	8
Infurmaziuns davart la structura ed il cuntegn	12

Davart il champ

Il rom "art ed activitads expressivas" sa cumpona da l'art figurativ e da l'art textil e tecnic. Ils chapitels introductivs cuntengan tuts dus. En in chapitel vegn dentant adina integrada l'emprim la perspectiva da l'art figurativ e suenter quella da l'art textil e tecnic. Alura suondan il svilup da las cumpetenzas per l'art figurativ e quel per l'art textil e tecnic.

Impurtanza e finamiras

Art figurativ

Impurtanza per la societad

En l'art figurativ ed en l'occupaziun cun maletgs¹ da l'art e dal mintgadi sa sensibiliseschan ils uffants e giuvenils per differentas modas expressivas figurativas. Els espriman en maletgs lur imaginaziuns, ideas ed intenziuns. En l'occupaziun tant pratica sco era receptiva cun furmas da communicaziun visualas, effects e funcziuns da maletgs sviluppan uffants e giuvenils lur cumpetenzza da maletg². Quella als pussibilitescha da s'orientar en ina societad ch'è caracterisada adina pli ferm da maletgs.

Uffants e giuvenils sviluppan ina capaciad da giuditgar ed ina tenuta da valurs envers art e cultura. Connexs cun la cultura e l'istorgia als mussan che la cultura sa stgaffescha adina puspè da nov en l'alternanza tranter tradiziun ed innovaziun. Tras inscunters cun artistas ed artists e contacts directs cun ovras d'art en museums, ateliers, gallarias ed en il spazi public furnescha l'art figurativ ina contribuziun impurtanta a la furmaziun culturala.

¹Infurmaziuns, co ch'il Plan d'instrucziun 21 va enturn cun las differentas structuradas da scola sin il stgalim secundar I, sa chattan en la *Survista* dal Plan d'instrucziun 21.

²Explicaziuns tar la noziun da maletg guardar sut *Noziun da maletg extendida*.

Impurtanza per la scola

Uffants e giuvenils s'occupan en l'art figurativ cun munds da maletg externs ed interns e resguardan en quest connex lur agen mund real respectiv. Els engrondeschan lur abilitads d'observaziun e da regurdientscha, exerciteschan in associar plain fantasia e differenzieschan lur capaciad d'imaginaziun e da represchentaziun. Las scolaras ed ils scolars documenteschan e preschentan fastizs da lur process figurativs ed artistics e da lur products e communitgeschan davart tals. Cun exposiziuns e preschentaziuns furneschan els ina contribuziun impurtanta a la cultura da la scola.

En l'agir orientà a process ed a products sviluppan las scolaras ed ils scolars dumondas ed ideas per maletgs che tractan differentas situaziuns e tematicas. Els fan emprovas cun elements da basa da l'art figurativ, proceduras e metodos orientadas a l'art³, materialias ed iseglia. Cun rimnar, ordinar, experimentar, concentrar e sviluppar vinavant realiseschan ils uffants e giuvenils agens maletgs.

En l'art figurativ emprendan las scolaras ed ils scolars ad enconuscher ovras d'art e maletgs da differentas culturas ed epocas. Els emprendan a leger ed a valitar quellas e quels. En il contemplar cumparativ realiseschan els che maletgs han different effects e diversas funcziuns e ch'els èn liads vi da contexts culturals ed istorics. En quest connex engrondeschan ils uffants e giuvenils la chapientscha per lur identitad culturala e per differenzas interculturalas sco era istoricas.

³Guardar sut *Cumpetenzza da maletg*.

Impurtanza persunala

Maletgs evocheschan tar uffants e giuvenils differentas associaziuns ed emeziuns. En muments d'ina atenziun cumpletta e d'ina tenuta mirvegliusa ed examinanta fan las scolaras ed ils scolars experientschas esteticas. Quellas promovon l'abilitad da sviluppar atgnas dumondas e soluziuns ed il curaschi da s'occupar cun chaussas nunenconuschentas ed insolitas.

En l'art figurativ realiseschan las scolaras ed ils scolars agens maletgs. Els perscruteschan il mund real e scuvran en quest connex novs access. Els fan l'experientscha da l'autoefficacitad e chapeschan la lingua figurativa persunala sco furma d'expressiun autonoma ed independenta.

Art textil e tecnic

Impurtanza per la societad

Il mund actual e noss mintgadi è caracterisads fermamain da design e da tecnica.⁴ Nus essan circumdads da products e d'objects da design e technics. En l'art textil e tecnic s'occupan ils uffants e giuvenils da products, process sco era soluziuns concepziunalas e technicas ed emprendan ad enconuscher lur impurtanza culturala, tecnica, economica ed ecologica. La chapientscha per design e tecnica declera dumondas davart il senn e la valur en connex cun la produczion, la concepziun, il diever e la dismessa da products. Ella renda uffants e giuvenils abels da realisar connexs da svilups e products technics e culturals e da prender posiziun latiers.

Uffants e giuvenils han il basegn da furmar lur agens conturns, da sviluppar chaussas novas e da transfurmar chaussas existentas tenor pretensiuns novas u tenor lur imaginaziuns ed ideas. En process da concepziun resp. da design s'acquistan las scolaras ed ils scolars competenzas motoricas e manualas da basa ch'els pon duvrar bain e savens ordaifer la scola. Ensemen cun ulteriuras competenzas esteticas, concepziunalas e technicas èn quellas d'ina impurtanza centrala per emprender e per pratitgar numerusas professiuns.

⁴En il center dal design stattan la qualidad dal process e l'occupaziun concepziunala cun funcziuns e furmas. La tecnica cumpiglia tut las activitads umanas che sa fatschentan cun la produczion, il diever, la valitaziun e la dismessa da products technics e textils.

Impurtanza per la scola

En l'instrucziun tractan las scolaras ed ils scolars connexs concepziunals e technics ed emprendan da descriver e da documentar las percepziuns, ils process d'elavuraziun ed ils products creads. Els sa fatschentan cun temas ch'èn impurtants per la societad, cun dumondas da la concepziun e da la tecnica. Els perscruteschan materialias, emprendan ad enconuscher proceduras manualas e dovran en quest connex iseglia e maschinas. Els analiseschan funcziuns e construcziuns, planiseschan e sviluppan agens products.

Scolaras e scolars sclereschan e valiteschan modas da produczion manualas ed industrialas. Els formuleschan agens giudicaments e sviluppan in sentiment per qualidad. Questa occupaziun promova l'interess e la chapientscha per design e tecnica.

Impurtanza persunala

En l'art textil e tecnic creeschon uffants e giuvenils autonomamain products persunals. Els vesan directamain las consequenzas ed ils effects da lur activitads, quai che promova la relaziun emozionala cun il product. L'experiencia d'avair creà insatge e d'avair emprendi insatge nov rinforza la conscienza da sasez dals uffants e giuvenils ed als lascha far l'experiencia da l'autoefficacitad. D'emprender ad enconuscher ils agens cunfins u ils cunfins da quai ch'è realisabel promova il connex cun la realitad.

Infurmaziuns didacticass per l'art figurativ

Remartgas areguard la chapientscha dal rom

<p>Noziun da maletg extendida</p>	<p>La noziun da maletg extendida cumpiglia d'ina vart maletgs bidimensiunals, betg animads ed animads (p.ex. pictura, dissegn, grafica, fotografia, video, animaziun) e da l'autra vart ovras tridimensiunals en architectura, sculptura, installaziun e performanza.</p> <p>Ultra da quai vegni fatg la differenza tranter maletgs externs e maletgs interns. Maletgs interns cuntengnan ideas ed imaginaziuns, fantasias, sentiments ed associaziuns. Maletgs externs sa refereschan a purtrets, objects e fenomens da natira, cultura ed art.</p>
<p>Cumpetenzza da maletg</p>	<p>La cumpetenzza da maletg sto vegnir chapida sco capacitads, abilitads, enconuschientschas e tenutas che pussibiliteschan a scolaras e scolaras da s'orientar en in mund ch'è caracterisà da maletgs. En l'instrucziun vegnan las scolaras ed ils scolaras rendids abels d'identifitgar ils effects e las funcziuns da maletgs sco era da chapir contexts subjectiv-biografics ed istoric-culturalis.</p> <p>Scolaras e scolaras s'acquistan ina cumpetenzza da maletg, sch'els:</p> <ul style="list-style-type: none"> • imagineschan, vivan, percepeschan, analyseschan, interpreteschan maletgs (recepziun); • sviluppeschan, projecteschan, realiseschan, concentreschan maletgs (producziun); • classifitgeschan, cumpareglian, chapeschan maletgs (reflexiun); • sa decleran e communicgeschan cun maletgs, discurren sur da maletgs (communicaziun).
<p>Metodass orientadas a l'art</p>	<p>Las scolaras ed ils scolaras utiliseschan modass e manierass da pensar e da lavurar co ch'ellas vegnan applitgadas en l'art (p.ex. transfurmar, variar, cumbinar, alienar). Grazia a metodass orientadas a l'art survegnan els l'ocasiun en l'instrucziun da far experientschas cun emprender ad enconuscher e cun sa fatschentar cun maletgs e cun ovras d'art. En quest connex vegnan els intimads da surpigliar perspectivass insolitas e nunusitadas, da tschertgar cunfins e da surmuntar las atgnas disas.</p>

Iniziar e planisar process figurativs

<p>Champs tematics</p>	<p>In process figurativ vegn inizià cun ina dumond partind d'in tema dal mund da viver e d'imaginaziun da las scolaras e dals scolaras. Fenomens da natira ed art, ovras d'art contemporanas ed istoricas sco era munds da maletg analogs e digitalis furman la basa per talas dumondas.</p> <p>Champs tematics pussaivels èn:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uman, figura, preschentaziun da sasezza; • cuntrada, planta, animal; • object, corp, spazi, architectura; • colurs (material e fenomens); • moviment (percepziun e preschentaziun); • ficziun, giavischs, sentiments; • reclama, segns, simbols.
<p>Leziass e pensums</p>	<p>Leziass e pensums signifitgants pussibiliteschan a las scolaras ed als scolaras in emprender orientà a las cumpetenzas en ils trais champs da cumpetenzza <i>percepziun e communicaziun, process e products, contexts ed orientaziun</i>. Ina lezia u in pensum cumpiglia ina dumonda figurativa sco era criteris da process e da product e pretenda agens maletgs sco soluziun. L'inscenaziun dal process, l'integraziun d'elements da basa figurativs (puncts, lingias, furmas; colurs; spazi; structura da la surfatscha; moviment), la tscherna da proceduras, materialias e metodass orientadas a l'art sco era la valitaziun èn aspects da la planisaziun. Bunass leziass e bunass pensums inizieschan tar las scolaras ed ils scolaras in'occupaziun averta,</p>

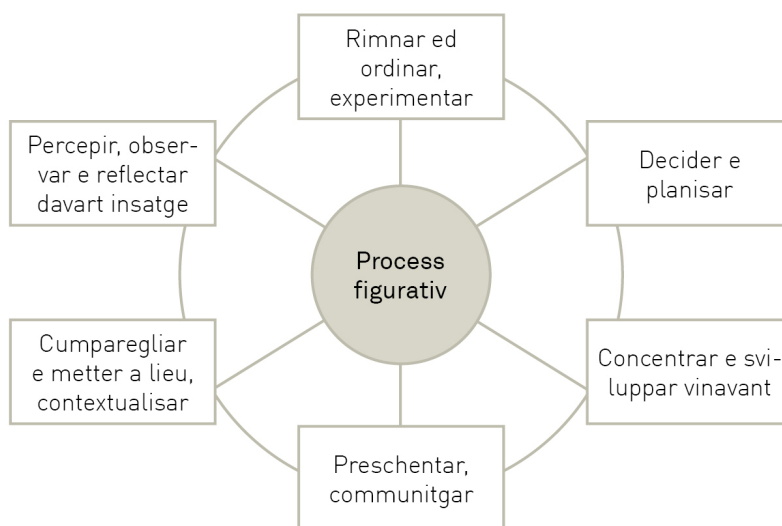
mirvegliusa e plaina plaschair d'experimentar e promovon lur creatividad e lur lingua figurativa.

Process figurativ

En il process figurativ emprendan las scolaras ed ils scolars da sviluppar in'idea d'in maletg e da la realisar cun meds figurativs. En l'alternanza tranter percepir, pensar ed agir fan las scolaras ed ils scolars experientschas esteticas e differenzieschan uschia lur capacidad d'imaginaziun e da represchentaziun.

Els observan, descrivan e cumpareglian fenomens, objects e maletgs. Els rimnan e classifitgeschan materialias ed infurmaziuns, jogan ed experimenteschan cun elements figurativs da basa e cun proceduras. Els entran en il process ed emprovan differentas modas da proceder. Las scolaras ed ils scolars fan l'experientscha che process creativ naschan en l'alternanza dad esser surprais, sa concentrar, betg savair, decider, planisar, restar, laschar capitar, repeter, sbittar, tardivar, ristgar, disdir, betg gartegiar, cumparegliar e valitar. En quest connex s'elavuran els las competenzas per sviluppar e per realisar agens maletgs sco soluziun. En il context d'art e da cultura emprendan las scolaras ed ils scolars da cumparegliar e classifitgar lur maletgs.

Illustraziun 1: Process figurativ

Access a maletgs

En l'occupaziun cun maletgs ston vegnir resguardads differents access:

- access associativ (p.ex. chadainas d'associaziuns, inventar in titel, raquintar istorgias, glista d'adjectivs, intervista fictiva);
- access descriptiv (p.ex. viadi tras il maletg, gieu *Jau ves insatge che ti na vesas betg*);
- access orientà a l'agir (p.ex. far suentar la gestic, la posiziun, la mimica, sonorizaziun, alienar, cumpletar e cumbinar parts dal maletg, dictat da maletg);
- access analitic (p.ex. motiv, cumposiziun dal maletg, aspects formals, moda e stil da picturar).

Accompagnar e giuditgar process figurativs

Rolla da las personas d'instrucziun

Accompagnant process figurativs pretenda e promova la persona d'instrucziun la moda da s'exprimer individualmain da las scolaras e dals scolars ed ha differentas rollas en quest connex. Quellas cumpiglian

- l'intermediaziun d'enconuschientschas spezialisadas e specificas, d'abilitads,

- da modas artisticas da pensar e d'agir;
- l'instrucziun ed il barat;
- la cussegliaziun e l'encuraschament;
- il pussibilitar da far experientschas esteticas;
- l'animaziun da reflectar, da contemplar maletgs e da communitgar;
- l'appreziaziun, il giudicament e la valitaziun critica.

La persuna d'instrucziun iniziescha vias d'emprender cun far experiments e scuvertas sco era situaziuns d'emprender sin basa dal chapir e da l'analisar. Ella sustegna in'occupaziun constructiva cun difficultads e bloccadas cun diriger - or d'ina tenuta da basa ch'è orientada a la promoziun - l'attenziun a pussaivladads da svilup. Ella valitescha process e products en ina moda che s'orientescha a criteris.

Reflexiun e documentaziun

Experientschas da process vegnan ponderadas, documentadas e communitgadas a maun da studis, sboz, carnets da skizzas u schurnals d'emprender. Sa fatschentond cun process e products sviluppan las scholaras ed ils scolars chapientscha e stima per differentas modas da lavurar e da linguatgs figurativs.

Chaussas transversalas ed infurmaziuns davart il 1. ciclus

Accents pertutgant competenzas transversalas

En l'art figurativ resultan blers puncts da referiments per promover competenzas transversalas. En il sector da las competenzas personalas vegni lavurà prioritarmain vi da la:

- autonomia: las scholaras ed ils scolars emprendan ad organisar process figurativs ed a lavurar en moda concentrada e perseveranta.

En il sector da las competenzas socialas vegni lavurà prioritarmain vi da la:

- abilitad da cooperar: las scholaras ed ils scolars emprendan da realisar cuminaivlamain process figurativs e da profiter dal potenzial da la gruppa.

En il sector da las competenzas metodicas vegni lavurà prioritarmain vi da la:

- abilitad linguistica: las scholaras ed ils scolars emprendan da descriver fenomens figurativs cun noziuns tecnicas e da commentar e preschentar process e products cun in vocabulari specific.
- Schliar leziass/pensums/problems: Las scholaras ed ils scolars emprendan ad enconuscher differentas strategias per far leziass e pensums figurativs ed applitgeschan quellas intenziunadamain. En quest connex emprendan els d'acceptar sfidas, d'inventar soluziuns creativas, da trair a niz infurmaziuns e da planisar ils pass da la realisaziun.

(Guardar era *Basas*, chapitel *Cumpetenzas transversalas*.)

Infurmaziuns davart il 1. ciclus

Tar uffants dal 1. ciclus è la midada da l'art figurativ al gieu liber fluctuanta. L'occupaziun cun proceduras fundamentalas, en spezial il dissegнар, malegiar e modellar, pussibiliteschon a l'uffant - d'elavurar e da communitgar - ordaifer furmas d'expressiun linguisticas - chaussas ch'el ha passentà e fatg tras. En l'ir enturn a moda ludica cun furmas, colurs e materialias structurescha l'uffant sias percepziuns multifaras e sviluppa uschia agens simbols signifitgants e maletgs interns. Quels furman la basa per pudair chapir simbols en maletgs, istorgias e paraulas. (Guardar era *Basas*, chapitel *Puncts centrals dal 1. ciclus*.)

Infurmaziuns didacticass per l'art textil e tecnic

Planisar l'instrucziun

Champs tematics

La planisaziun d'in project d'instrucziun parta dal mund real, dals interess e da la savida preliminar da las scolaras e dals scolars. Partind dals champs tematics gieu/temp liber, vestgadira/moda, construcziun/sectur d'abitar, mecanica/transport ed energia/electricitad planiseschan las personas d'instrucziun ambients d'emprender concrets ed unitads d'instrucziun, en las qualas las scolaras ed ils scolars s'acquistan savida, abilitads e tenutas manualas e concepziunalas. Champs tematics cuntengnan temas ch'èn impurtants per la societad, che derivan dal design e da la tecnica e che vegnan perscrutads sur l'agir, il producir ed il reflectar.

Lezias e pensums

Bunas lezias e pensums pretensius pussibiliteschan a las scolaras ed als scolars da far experientschas e d'emprender en ils trais champs da cumpetenza *percepziun e communicaziun, process e products sco era contexts ed orientaziun*. Il punct da partenza è savens l'occupaziun cun la funcziun e cun la construcziun d'in product, cun ils elements creativs, cun las proceduras u cun las materialias che vegnan examinadas precisamain, analisadas u empruvadas a moda experimentalas. Sin basa da quai vegnan svilupads - cuminaivlamain u individualmain - pass da lavur e soluziuns.

Lezias e pensums serrads, mez averts ed averts vegnan dads en ritgas variaziuns. La finamira en quest connex è quella da manar las scolaras ed ils scolars ad in'occupaziun averta, explorativa ed orientada a soluziuns da l'incumbensa e da pussibilitar soluziuns individualas.

Las personas d'instrucziun defineschan u fixeschan ils criteris d'ina incumbensa. Ellas instrueschan las scolaras ed ils scolars da s'occupar pli detagliadamain cun la lezia u cun il pensum.

Cun dar lezias e pensums ston vegnir resguardadas supplementarmain las premissas situativas (p.ex. grondezza da la classa, grondezza da la localitad, equipament, eterogenitad).

Process da creaziun resp. da design⁵

Sch'ina lezia, in pensum u in problem preschentà è ina sfida, inizescha quai in process da creaziun resp. da design. En quel pon vegnir differenziadas differentas fasas che suondan savens ina l'autra conform a la preschentaziun. En il process poi esser necessari da far in pass enavos per sclerir dumondas parzialas anc betg schliadas.

Tabella 1: Il process da creaziun resp. da design

Fasas dal process da creaziun resp. da design	Infurmaziuns metodicas
Rimnar ed ordinar	<ul style="list-style-type: none"> Duvrar differentas funtaunas d'inspiraziun sco motivaziun; rimnar ed ordinar infurmaziuns; skizzar ed analizar differentas ideas ed opziuns d'agir.
Experimantar e sviluppar	<ul style="list-style-type: none"> Sviluppar atgnas variantas da soluziun cun agid d'experiments creativs e cun experiments tecnic-funcziunals; far sbozs, models ed optimar a moda orientada a criteris.
Planisar e producir	<ul style="list-style-type: none"> Giuditgar experiments, sbozs e models a maun da finamiras; reflectar davart las experientschas fatgas e planisar e realisar ils pass da lavur per la realisaziun.
Giuditgar e sviluppar vinavant	<ul style="list-style-type: none"> Giuditgar vias da soluziun individualas e products a maun da criteris.
Documentar e preschentar	<ul style="list-style-type: none"> Documentar e preschentar process e products.

⁵En il 1. ciclus vegni discurre dal process da creaziun en il plan d'instrucziun, a partir dal 2. ciclus vegn introducida la noziun dal process da design.

Accompagnar il process da creaziun resp. da design

Rolla da las personas d'instrucziun	Las personas d'instrucziun instrueschan ed accompognan las scolaras ed ils scolars en lur process d'emprender, da creaziun e da design. Ellas mettan a disposiziun in spazi liber per atgnas experientschas ed accompognan fasas da reflexiun e da preschentaziun.
Orientaziun a l'acziun	L'instrucziun vegn dada a moda orientada a l'acziun. Process concepziunals e technics na duain las scolaras ed ils scolars betg mo imitar, mabain chapir per emprender a valitar ed a realisar tals. En questa moda vegnan acquistadas competenzas d'agir che pon vegnir applitgadas era tar novs problems en l'instrucziun ed en il mintgadi.
Metodas	Bunas leziass e pensums pretensius pretendan che metodas specificas vegnan applitgadas sistematicamain.

Tabella 2: Metodas scuvertas e chapavilas

Metodas scuvertas	Metodas chapavilas
<p>Analisa Examinaziun da material, analisa da product, deconstrucziun, analisa istorica u tecnica, controlla da material e.u.v</p> <p>Experiment Emprova da material, experiments creativs e technics.</p> <p>Metodas intuitivas Orientaziun vi da caracteristicas specificas da materialias e d'objects p.ex. collecziun u museum; jugar cun materialias; rimnar ed ordinar tenor criteris sistematicis individuals</p>	<p>Curs Mussar e far suentar a moda reflectada. Adattà per introducir proceduras, process da lavur, manipulaziun da maschinas u d'apparats.</p> <p>Program directiv/incumbensa da plirs stgalims Elavuraziun independenta tenor structurass predefinidas cun sustegn da maletgs, texts ed exempels che mussan il proceder pass per pass.</p> <p>Exploraziun Per entrar en ina tematica u per l'approfondar: p.ex. inspeccziun d'in manaschi, excursiun, visita d'in museum, intervista cun experts, studi tecnic.</p>

Segirezza

En la lavur cun iseglia, apparats e maschinas ston vegnir observadas las recumandaziuns dal Post da consultaziun svizzer per la prevenziun d'accidents (ppa) da la SUVA.

Giuditgar e valitar process e products**Giuditgar, evaluar, valitar**

Las scolaras ed ils scolars cumpareglian lur pass da lavur e soluziuns parzialas gia durant il process da creaziun resp. da design cun ils criteris da la lezia u dal pensum. Els formuleschan lur experientschas d'ir enturn cun las materialias elavuradas, las proceduras applitgadas, las construcziuns, las concepziuns ed ils contexts. Uschia scoleschan els lur observaziun e sviluppan ina moda precisa da s'exprimer. Las reflexiuns pon vegnir fixadas en schurnals d'emprender u fatgas en la gruppa d'emprender cun rundas da parairi orientadas als criteris.

Orientaziun a criteris

Cun criteris vegnan las scolaras ed ils scolars instruids da sa fatschentar pli detagliadamain cun ina lezia ubain cun in pensum formulà u cun in problem preschentà. En il giudicament sa referescha la persona d'instrucziun als criteris formulads (p.ex. tar la preschentaziun, tar las colurs tshernidas, tar la construcziun e funcziun u tar ils connexs ecologics). L'autogiudicat sco era il giudicat tras terzas personas vegnan fatgs cun cumparegliar ils criteris ed ils resultats dal process da creaziun resp. da design.

Chaussas transversalas ed infurmaziuns davart il 1. ciclus**Accents pertutgant competenzas transversalas**

En l'art textil e tecnic resultan puncts da referiments multifars per promover las competenzas transversalas.

En il sector da las competenzas personalas vegni lavurà prioritarmain vi da la:

- autoreflexiun: Las scolaras ed ils scolars fan tras e pondereschan en l'instrucziun process multifars d'emprender e da schliar problems. En l'occupaziun cun objects e products emprendan els ad analizar l'effect da tals ed applitgeschan lur enconuschientschas e lur abilitads en ulteriurs process.

En il sector da las competenzas metodicas vegni lavurà prioritarmain vi dal:

- trair a niz infurmaziuns: Per realisar lur projects ston las scolaras ed ils scolaras consultar infurmaziuns da differentas funtaunas. Els èn adina pli savens en cas da sa procurar sezs infurmaziuns, d'elavurar e da giuditgar dumondas a maun d'experiments.
- Schliar lezias/pensums/problems: Las scolaras ed ils scolaras rimnan experientschas cun schliar lezias e pensums concepziunals e technics. Els fan tras process multifars ch'els structureschan adina pli savens sezs. Cun realisar lur agens projects emprendan els d'ir enturn cun sfidas.

(Guardar era *Basas*, chapitel *Cumpetenzas transversalas*.)

Infurmaziuns davart il 1. ciclus

En il 1. ciclus scoleschan ils uffants lur percepziun en il contact cun materialias. Tar l'elavuraziun dovran els lur mauns ed emprimas iseglias a moda variada. En quest connex exerciteschan els la coordinaziun e l'inschign ed emprendan da dosar la forza e s'acquistan ina savida da las caracteristicas dals materials e da las modas da proceder. Models da moviment ils pli differentes dals mauns e da la bratscha promovon en spezial las premissas per l'acquist da la scrittira. Uffants sanestrers han in dretg d'in accumpagnament da l'emprender che sustegna lur dominanza dals mauns en mintga situaziun.

Lezias e pensums creativs èn pretensius era en il 1. ciclus, ston però correspunder a las premissas cognitivas, motoricas ed emoziunalas dals uffants e porschan pussaivladads da decider en il process.

Materialias che pon vegnir colliadas ina cun l'autra cun enfilar, metter ensemen, collar, mantunar u enguttar han ina gronda attracziun concepziunala per uffants. Cun metter ensemen pass per pass las materialias sa sviluppan durant la lavur successivamain ideas, visiuns u in product.

Il declerar situaziuns, lezias e pensums, sco era l'introducziun da proceduras e da modas da proceder pon vegnir resguardads sco promoziun intensiva e connectada da la lingua. Cun cumbinar l'acziun (part nunverbala) ed il discurrer il medem mument (part verbala) vegnan noziuns messas en in context logic per ils uffants, illustradas ed integradas en il stgazi da plets.

(Guardar era *Basas*, chapitel *Puncts centrals dal 1. ciclus*.)

Infurmaziuns davart la structura ed il cuntegn

Interdependenza dals trais champs da cumpetenza

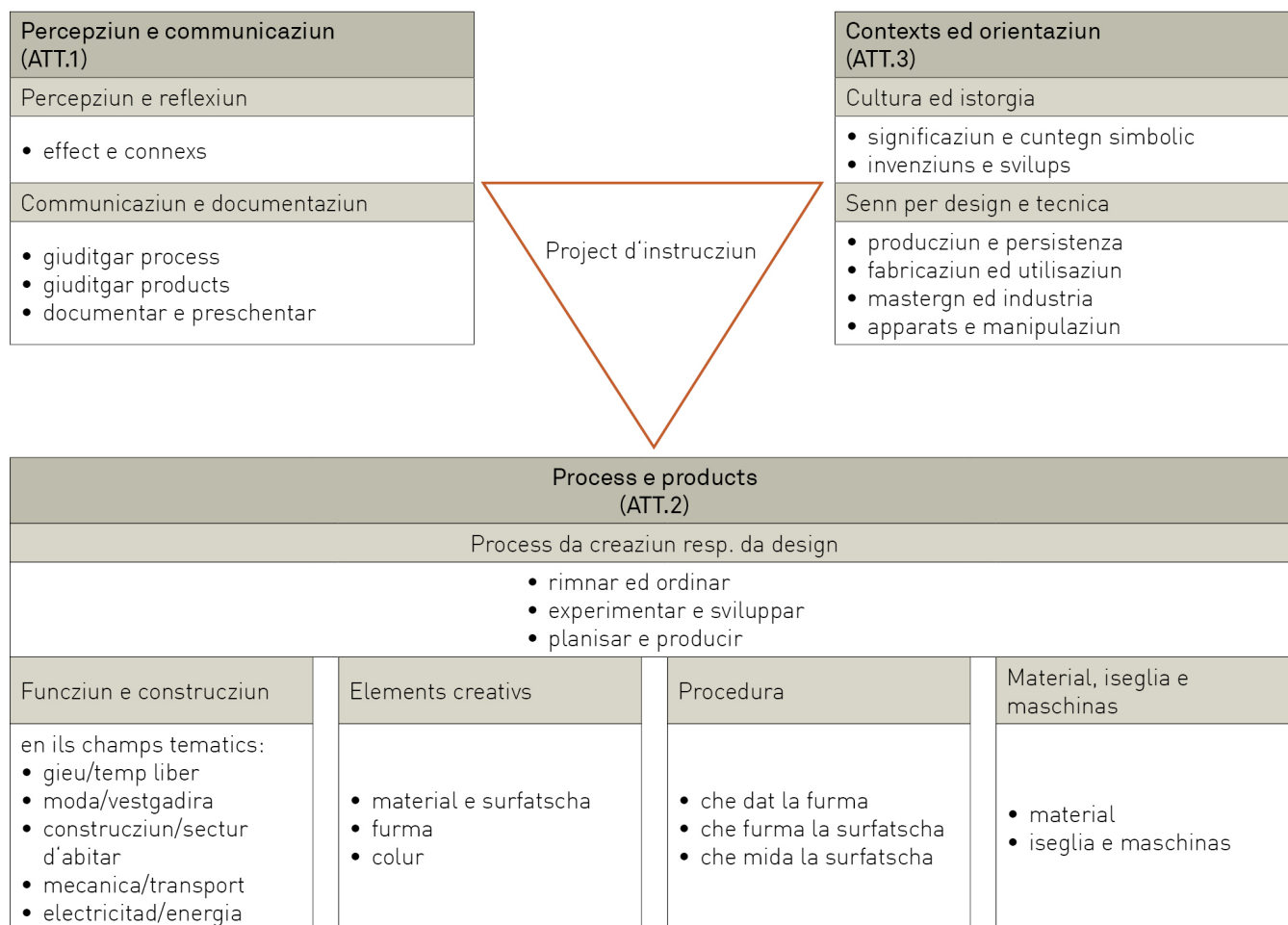
Ils plans d'instrucziun dals roms "art figurativ" ed "art textil e tecnic" han la medema structura fundamentala. Els èn sutdividids en ils champs da cumpetenza *perceziun e communicaziun*, *process e products* sco era *contexts ed orientaziun*. Las particularitads specificas dal rom sa mussan en la structura interna (guardar tabellas 3 e 4).

Ils trais champs da cumpetenza han grondas interdependenzas in cun l'auter. En projects d'instrucziun vegni lavurà en tut ils trais champs da cumpetenza, ma cun differentas intensitads e successiuns. Il champ da cumpetenza *process e products* dovra per regla dapli temp ch'ils auters dus champs.

Tabella 3: Structura da l'art figurativ

Perceziun e communicaziun (AF.1)		Contexts ed orientaziun (AF.3)
Perceziun e reflexiun <ul style="list-style-type: none"> • crear e sviluppar vinavant ideas ed imaginaziuns • percepir cun plirs organs sensitivs • observar attentivamain • furmar e motivar in'opiniun estetica 		Cultura ed istorgia <ul style="list-style-type: none"> • leger ovras d'art e maletgs • enconuscher ovras d'art • cumparegliar agens maletgs cun ovras d'art
Preschentaziun e documentaziun		Senn per l'art e per maletgs
<ul style="list-style-type: none"> • documentar • preschentar e communitgar 		<ul style="list-style-type: none"> • identifitgar l'effect d'in maletg • identifitgar la funcziun d'in maletg
Process e products (AF.2)		
Process figurativ		
<ul style="list-style-type: none"> • sviluppar in'idea per in maletg • rimnar ed ordinar, experimentar • concentrar e sviluppar vinavant 		
Elements da basa da l'art figurativ	Proceduras d'art figurativ e metodas orientadas a l'art	Materialias ed iseglia
<ul style="list-style-type: none"> • puncts, lingias, furmas • color • spazi • structura da la surfatscha • moviment 	<ul style="list-style-type: none"> • dissegнар, malegiar • stampar • collaschar, montar • modellar, stgaffir, construir • giugar, agir, inscenar • fotografar, filmar • metodas orientadas a l'art 	<ul style="list-style-type: none"> • materialias graficas da malegiar e purtaders da maletgs • materialias plasticas, constructivas • iseglia

Tabella 4: Structura da l'art textil e tecnic

Puncts d'orientaziun mancants

En ils plans d'instrucziun per l'art figurativ e l'art textil e tecnic n'èn vegnids fixads nagins puncts d'orientaziun, perquai ch'il svilup da las cumpetenzas cuntegna mo paucs stgalims da cumpetenza che vegnan sviluppads durant l'entira perioda dal ciclus respectiv.

Chapientscha tecnica

Las cumpetenzas per la chapientscha tecnica èn armonisadas cun las cumpetenzas correspondentas dals champs "natira, uman e societad" (NUS) resp. "natira e tecnica" (NT), ma i'èn vegnids fixads differents accents: Entant ch'i sa tracta en il plan d'instrucziun art textil e tecnic dal far experienschas ed emprovas praticas cun connexs da las ciencias naturalas e technics, da s'occupar da quests connexs e dals giuditgar, vegnan elavuradas en ils champs "natira, uman e societad" e "natira e tecnica" las basas teoreticas latiers.